

AUSIÀS MARCH
(1400-1459)

Premier poète en langue catalane

Travaux réunis par
Georges MARTIN
et
Marie-Claire ZIMMERMANN

En vente
chez KLINCKSIECK
8, rue de la Sorbonne, 75005 PARIS

PARIS . 2000

TABLE DES MATIÈRES

	<u>Page</u>
I. VALENCE AU XV ^e SIÈCLE	5
Rafael ALEMANY I FERRER	
Ausiàs March i el context literari valencià del segle XV	7
Jean-Marie BARBERÀ	
Les images du <i>Cavaller</i> à Valence au XV ^e siècle : d'Ausiàs March au <i>Tirant</i> de Martorell	27
Philippe BERGER	
La culture de l'aristocratie à Valence dans la seconde moitié du XV ^e siècle	41
Marie-Noëlle COSTA-REUS	
La traduction castillane inédite du <i>Spill</i> (1460) de Jaume Roig, par Joaquim Serrano Cañete (Valence 1832-1892)	53
II. CULTURE ET VIE D'AUSIÀS MARCH	79
Anna Maria COMPAGNA PERRONE CAPANO	
Una <i>vida</i> sense <i>razo</i>	81
Dominique DE COURCELLES	
Les <i>Cants de mort</i> d'Ausiàs March	91
Costanzo DI GIROLAMO	
Ausiàs March y las mujeres	105
Josep E. RUBIO	
De Llull à March : memòria, enteniment, voluntat ..	115

Vincent SERVERAT	
L'énigme du moi : scolastique et subjectivité dans le « cant espiritual » d'Ausiàs March	123
Donatella SIVIERO	
Veles, vents i poetes : Andreu Febrer, Jordi de Sant Jordi i Ausiàs March	157
III. LECTURES ET INTERPRÉTATION DE LA POÉSIE	
MARQUIENNE	167
Eric BEAUMATIN	
L' <i>Esparsa</i> LXXXVI : une <i>cobla</i> carrée ?	169
Xavier DILLA	
L'amant mesquí. Notes sobre el poema 102 d'Ausiàs March	183
Giuseppe GRILLI	
<i>O vós mesquins...</i> : un poema sobre els temps de l'amor o sobre l'amor d'un temps? [filòlegs i poetes llegeixen Ausiàs March]	197
Juan SOTOS	
Étude du poème XIX : Hohiu, Hohiu, tots los qui bé amats	223
Arthur TERRY	
« Per la mort és uberta la carrera »: una lectura d'Ausiàs March, poema 92	231
Christian CAMPS	
Le bestiaire poétique d'Ausiàs March	243
Christine OROBITG	
Ausiàs March : une poétique de la négation	261
Maria Isabel PIJOAN I PICAS	
Sobre alguns mitemes marquiens : metàfores i símbols	283
Milagros TORRES	
Teatralidad y poeticidad en la poesia de Ausiàs March: la catarsis en el poema XIII	297
D. Gareth WALTERS	
Ausiàs March i la resistència a la imitació	307
Marie-Claire ZIMMERMANN	
Ausiàs March aux prises avec la langue catalane. Nais- sance d'une voix	317

IV. TRADUCTION ET RÉCEPTION D'AUSIÀS MARCH	337
Marco Antonio CORONEL RAMOS	
Ausiàs March recréé en latin par l'humaniste Vicente Mariner	339
Jordi GÀLVEZ	
Lectura i recepció d'Ausias Marc a l'obra de Jorge de Montemayor	345
Lourdes SÁNCHEZ RODRIGO - Enrique J. NOGUERAS VALDIVIESO	
Ausiàs March y Jorge de Montemayor: traducción e interpretación	357
Vicent MARTINES	
Comentaris a la bibliografia marquiana	375

AUSIÀS MARCH I EL CONTEXT LITERARI VALENCIÀ DEL SEGLE XV¹

El cavaller Ausiàs March (*ca.* 1400-1459)², la veu poètica més emblemàtica de les lletres catalanes antigues, viu al regne de València durant els regnats de l'últim rei del casal de Barcelona-Aragó, Martí l'Humà (1396-1410), i dels dos primers de la casa de Trastàmara en la corona aragonesa, Ferran d'Antequera (1412-1416) i Alfons el Magnànim (1416-1458). Cal pensar, doncs, que, per raons cronològiques, la carrera literària d'Ausiàs es desenvolupa íntegrament sota el regnat del Magnànim, al qual va servir com a militar en les primeres campanyes mediterrànies que aquest dugué a terme entre 1420 i 1424 (Còrsega, Sardenya, Nàpols, Sicília, Àfrica) i, més tard, entre 1425 i 1428, com a falconer reial, quan el poeta ja havia substituït l'exercici de la milícia pel de l'administració del seu patrimoni feudal a terres valencianes.

Si, atenent els condicionaments historicosocials i les tries estètiques i ideològiques que aquests condicionen, acceptem una divisió de la història de la literatura catalana medieval en tres macroperíodes –1) el que abraça des dels orígens fins a l'inici del regnat de Pere el Cerimoniós, 2) el que comprén els regnats d'aquest monarca i dels seus dos fills Joan I i Martí l'Humà i c) el corresponent a l'etapa dels Trastàmara en la corona d'Aragó–, és evident, doncs, que March inaugura aquesta darrera etapa, la qual, sense dubte, és la més brillant i atractiva de les tres tant per la

---

1) Aquest treball ha estat realitzat en el marc dels projectes d'investigació GV-2431/94 i GV-3110/95 de la Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana.

2) Per a una biografia actualitzada del poeta, amb riques i novedoses aportacions documentals –com ara la proposta de l'any 1400 com a data de naixement de l'autor, en contra de la tradicionalment admesa de 1397–, veg. Chiner 1997.

qualitat com per la quantitat i diversitat dels textos literaris que s'hi produeixen.

Com ja és sabut, l'hegemonia social, econòmica i cultural de l'antiga Corona d'Aragó no sempre va residir en un mateix territori dels molts que la integraven, sinó que, pel contrari, aquesta va anar canviant en funció de diverses variables històriques. Així doncs, des de la unió dinàstica de Catalunya i Aragó el 1137 fins a la culminació de l'expansió peninsular i mediterrània duta a terme per Jaume II en la transició del segle XIII al XIV, l'hegemonia va correspondre a Catalunya; a les acaballes del XIV, durant el regnat de Joan I, aquesta es desplaça a Aragó i, des de mitjan segle XV fins al darrer terç del XVI, València esdevé el regne hegemònic de la Corona (Reglà 1968, 43-46).

En aquest marc es produeix l'esplèndida floració literària de la València quatrecentista, de la qual són exponents rellevants, a més de la poesia d'Ausiàs March, la novel·la cavalleresca *Tirant lo Blanc* (1a ed. 1490) del cavaller Joanot Martorell (1405/11-1465), l'*Espill* del metge Jaume Roig (mort el 1478), la novel·la teològica *Vita Christi* (1a ed. 1497) de sor Isabel de Villena (1430-1490), l'obra religiosa i profana del teòleg Joan Roís de Corella (1435-1497) i, a un nivell menor, les composicions satíriques i religioses del beneficiat de la catedral de València Bernat Fenollar (1435/40-1516), del noble Jaume Gassull (mort abans del 1515) i d'altres autors del seu cercle³. Tot plegat constitueix una esplèndida xarxa de relacions personals i literàries (Fuster 1968, 317-390), tal i com es desprén, per exemple, del fet que March fos cunyat de Martorell, estigués relacionat amb el pare de Roís de Corella –si és que no ho estigué amb aquest mateix autor– o tingués algun contacte literari amb Fenollar; que, molt probablement, sor Isabel de Villena escrigués la seua profemenina *Vita Christi* amb una voluntat de rèplica implícita al misogin *Espill* de Jaume Roig (Fuster 1968, 175-212); que infinitat de pàgines del *Tirant* siguin

---

3) Les edicions completes més recomanables d'aquestes obres són: March 1912, 1952-59 i 1997; Martorell 1990, mentre no es publiqui el text crític establert per Joan Perera per a la col·lecció «Els Nostres Clàssics» de l'Editorial Barcino; Roig 1929-30 i 1996; Villena 1916 i 1996; Roís de Corella 1913; *Cançoner* 1911. Veg., subsidiàriament: Roig 1981, Villena 1995, Roís de Corella 1973, *Poesia eròtica* 1982, Fenollar 1988 i Gassull 1989. Per a una informació bibliogràfica més extensa sobre aquests autors i les seues obres veg. Alemany 1997a, índex; per a March en particular veg. també Alemany-Martínez 1997 i la bibliografia amb què Robert Archer tanca la seua recent edició de l'obra d'Ausiàs (March 1997, 2, 613-630).

calcs o adaptacions de textos corellans⁴; que el mateix Roig participés amb Corella en el certamen poètic marià celebrat a València el 1474 o que –per no fer inacabable la nòmina–, a les acaballes del XV, proliferaren les obres col·laboratives dels autors del cercle de Bernat Fenollar (*Cançoner* 1911; Fenollar 1988).

Però, a més de la configuració de València com a centre principal de l'activitat literària de la Corona, el segle XV suposa altres canvis històrics d'enorme interès per la incidència que anaven a tenir en la configuració de la literatura de l'època. Em referesc, fonamentalment, a l'entronització de la dinastia castellana dels Trastàmara en la confederació catalanoaragonesa, d'ençà del Compromís de Casp (1412), i al desplaçament de la cort reial del Magnànim a Nàpols a partir de 1442. El primer d'aquest fets influirà en la iberització progressiva de les lletres catalanes –palesa en la intensificació de relacions amb la literatura castellana o en el bilingüisme literari català-castellà d'alguns autors (Ferrando 1979-82 i 1996; Cocozzella 1987; Ganges 1992), que, alhora, implicarà el distanciament paulatí dels models francocitans que havien dominat fins llavors. Al seu torn, la importància de l'establiment definitiu del rei Alfons a Nàpols radica, més que no pas en l'eventual influència italiana sobre la nostra literatura que se'n pogué derivar, en la necessitat de crear plataformes literàries alternatives que aquesta situació va generar, a fi d'omplir el buit produït per l'absència de la cort dels regnes ibèrics de la Corona. No oblidem que, al voltant d'aquesta i sota el seu patronatge, s'havia substanciat, secularment, el més i millor de l'activitat cultural i literària (Badia 1993a): la poesia del trobador àulic Cerverí de Girona, les grans cròniques, un projecte gegantí d'inspiració règia com *Lo Chrestia* de Francesc Eiximenis, el Consistori poètic instituït a Barcelona el 1392 per iniciativa reial... en són mostres eloqüents.

Per una altra part, des del punt de vista religiós, assistim, a partir de 1429, al restabliment de l'ordre que el Cisma havia quebrat. La nova situació es tradueix en alguns canvis en la literatura religiosa: els tractats enciclopèdics de caire eiximenià i els textos d'accent apocalíptic, destinats a la instrucció i l'admonició de les minories dirigents o de les masses, inicien un cert declivi davant la proliferació d'obres devotes, destinades a la fortificació d'una

---

4) Veg., principalment: Miralles 1977-78 i 1991; Riquer 1990, 298-301; Garriga 1991; Chiner 1991; Hauf 1993; Guia 1996; Cingolani 1995-96, 363-373.